

Foto: J. Plaček

ČVRSNICA PLANINA. STRMOGLAVNICA (1768 m) GLEDANA SA GLASINCA
(ČABULJA PLANINA)

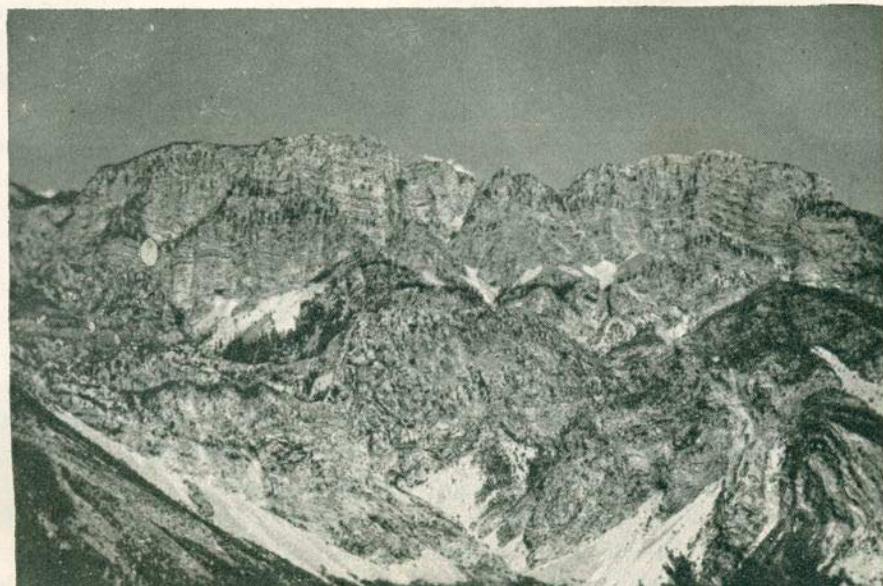

Foto: J. Plaček

ČVRSNICA PLANINA. STRMOGLAVNICA (1768 m), GLEDANA SA RAMINE KOSE
(ČABULJA PLANINA)

Strmoglavnica (1768 m)

Dr. Josip Fleger (Sarajevo)

Tko duže vremena planinari, opazio je, da ima planinara, koje je izvjesna planina u punom smislu riječi zarobila. Za takvog planinara ne postoji više nijedna druga planina na svijetu, pa ga nalazimo iz nedjelje u nedjelju stalno na njoj, na opće čuđenje širih planinarskih krugova, među kojima prolazi nečujni šapat: taj je planinar zviznuo.

S obzirom na članke, napisane unazad nekoliko godina, mogao bi neupućeni pomisliti, da je Čvrsnica zarobila nekolicinu planinara, koji više ništa ne vide i ništa ne žele drugo osim nje. No to ne stoji, jer je Čvrsnica tako prostrana i toliko raznoliko građena, kako na svojoj gorskoj ploči, tako i u svom razvijenom predgorju, da treba mnogo vremena, a ne manje truda, da je u cijelosti upoznamo.

Nije dovoljno prokrstariti za dva ili tri dana tako zvanom klasičnom stazom od Plase preko Vilinca i Velike Čvrsnice na Blidinje, pa da nakon toga možemo reći, da je poznajemo. To je premalo za poznavanje ove planine, jer se njezine ljepote kriju baš u detaljima njezinih kanjonskih dolina, a te su — kako znamo — doline Doljance, Grabovice, Neretve i Drežanke. Bez tih pojedinosti nije poznavanje Čvrsnice potpuno.

U tome smislu ima se razumjeti sve, što je o Čvrsnici dosada izneseno, a izneseno je ne zato, što smo »zviznuli«, nego zato, što smo smatrali potrebnim, da naš planinarski svijet upozna vrijednosti ove naše najviše i najprostranije kraške planine.

Od predgorja treba istaći osobito lijepе detalje u dolini Doljance: Lipovac i Bačvun, u Divoj Grabovici Strmenicu i Radavu, u blidinjskom kraju Mrcinu dragu i Dragu kosu, te konačno u dolini Drežnice Strmoglavnicu (1768 m). Ova zadnje spomenuta malo je posjećena, premda je lako pristupačna, i to je razlog, zašto sam se odlučio da je opišem.

Kao i sve k jugu okrenute kraške doline, tako i dolina rijeke Drežanke daleko zaostaje po bogatstvu svoje flore za dolinama okrenutim k sjeveru ili istoku. Duga je oko 28 km, položena smjerom istok-zapad, stisnuta između dva impozantna planinska sklopa, Čvrsnice i Čabulje, naliči ova dolina ljeti usijanom kotlu, pa je zato planinari s pravom i izbjegavaju. Na njenom izlazu u dolinu Neretve,

nalazi se željezn. stanica Drežnica, pritisnuta zadnjim izdancima, što se spuštaju s Male Čvrsnice, odakle je razmijerno lagan i brz uspon na najinteresantniji dio maločvrsničkog predjela: na Strmoglavnici. Ona se nalazi na južnoj ivici spomenute visoravni, gdje se nevjerljivim ponorom ruši u dolinu Drežnice. I da nema ove Strmoglavnice, doista bi malo tko odlučio, da podje ovim pravcem na maločvrsničku visoravan, jer ne bi ništa osobita našao u njezinoj valovitoj i kršnoj površini. Nitko ne bi mogao gledajući tu visoravan s drežničke strane ni pomisliti, da se iza tumbaste gromade Peštibrda (2050 m) mogu kriti tako divno izvezeni relijefi pločastih stijena nad divnom Bukovicom, Preslicom, Međedima i Radavom.

Strmoglavnica predstavlja svojom provalijom od kojih 1300 m nad rijekom Drežankom, svojim naširoko stvorenim cirkom od 5 km promjera zaista najsunovratniju provaliju, a koju je u ostalom i narod nazvao pravim imenom. No ima još nešto, što naš vuče ovom prodom. To je rijetka perspektivna slika na najviši dio planine Čabulje i na njezine drežničke stijene, koje su gradene u tako smionoj dinamici, da im treba na daleko tražiti takmaca.

I sam prilaz tom jugo-istočnom izdanku Male Čvrsnice zanimiv je, i ako kršan. Pošli mi od željezničke stanice Drežnice uzvodno prugom do zaseoka Čop i, poznatog radi gojenja pčela, ili penjali se od navedene stanice odmah uz Gradinu, pod kojom i danas stoji uklesan nadpis vojvode Masna, u kom nadpisu on proklinje onoga, koji bi »ovo potrl«, — sresti ćemo rijetko bizarre oblike ovog surog i suncem ispaljenog krša. Ti su oblici uvjetovani rebrima izdanka maločvrsničke ploče, što se uporedo spuštaju oštiri i dugi. Gornje rebro počinje na Starom klancu (1300 m), pa se preko Lisiće (1229 m) pruža do ispod spomenutih Čopa. Donje rebro čini Šipovača, izdanak kršne Debelinejuti, a prostire se u svom uzdužnom pravcu prema gromadi Stropa (1231 m), prekinuta od njeg uskim, strmim i potpuno nedovršenim prodom Pisača.

Između ova dva rebra prolazi put, usječen između fantastičnih šiljaka, sličnih namještenim slikama u amerikanskim filmovima divljeg Zapada. Žao mi je bilo, što sam oba puta prolazio tuda noću, pa ih nisam snimio. A noću se hoda obično zato, da izbjegnemo paklenoj žegi, što ovdje vlada od izlaza do zalaza sunca. Tek na rubu šume Bukovice moguće je odahnuti u hladu sjene, premda je i kroz nju uspon podosta oštar. Iznad šume su stanovi, te pojedine pojate s košanicama tako, da nas taj prelaz otkida od žara hercegovačkih dolina, u kojima se neumorno čuju popci na drveću, a koji u nama reflektorno bude osjećaj žedi.

Na izdanku Huma nestaje posvema mediteranska flora, a pojavljuju se tipični hercegovački pašnjaci s brojnim stadima ovaca i

koza. Ove brste lišće u oskudici trave. Pod južnom stranom S t a - r o g a k l a n c a pojavljuju se dosta brojna vrela, što osobito izne- nađuje, a protežu se i s onu stranu poznatog vrela P e t r a l j a , koje čini potok P i s k e , naravski samo u rano proljeće, kad kopne snje- govi, i tada je taj potok počevši od vrela do svog ušća u Drežnicu zapravo jedan neprekidan vodopad. Ni jedno vrelo međutim nije za- čudo ubilježeno u specijalnoj karti.

Iza D e b e l e l j u t i , a u visini prodora P i s c i otvara se iznenada rijetko lijepa slika u duboku dolinu Drežanke, gdje se bijeli drež- nička džamija poput labuda na pijesku. A povrh te usjekline ustre- mio se impozantan širok i visok zid orijaške barijere u dvodimenzi- onalnoj perspektivi — drežnička stijena najvišeg dijela Č a b u l j e , do koje nema više nego 8 km udaljenosti.

Foto: Plaček

Čvrsnica planina. Strmoglavnica (1768 m), gledana sa Jurića stanova

Malo je prizora s tako bogatim stijenama, naizmjence iskićenim gotovo uspravnim žljebovima i izbočinama počevši od A r a p o v a b r d a i G o l u b i č a na istoku, te O š l j a r a (1682 m) nad prodro- rom T i s n o na zapadu. Te stijene daju dojam nedovršene klesarske umjetnine, odnosno djela. A da je doista tako, vidimo po okrvavlje- lim C r v e n i m s t i j e n a m a podno V e l i k e V l a j i n j e kao i po živim točilima, što neprestano i danju i noću, i ljeti i u ranu proljet- rade. O sniježno-kamenim usovima u kratkim i oštro usječenim do- linama potoka K a b a l c a , V e j e i L e d e n i c a znali bi mnogo toga pričati seljaci iz sela P e r i c e . Sve nam ovo dolazi na pamet pri promatranju Č a b u l j e s ovog mjesta i sigurno je, da bi ovaj po- gled bio dovoljan, da nas nagradi za utrošeni trud, sve da pred

nama u smjeru Delića stana, kraj vrela Petralja, ne izbijaju konture lijeve bočine velebne Strmoglavnice.

Zanimljivo je ovo vrelo. Ljeti je slabo, kao što je slučaj sa svim kraškim slojnim vrelima, a s proljeća ono nabuja, pa primivši pojačanja tvori strm potok Piske, koji je zapravo jedan neprekinut niz vodopada, u kojima se voda peruta tvoreći vrlo jak šum. Taj se šum odbija jekom o uske stjenaste bokove, tako da doista naliči pisku. Silaz niz Piske u dolinu Drežanke nije lak posao za planinarska koljena, jer je naravski vrlo strm. Ima mjesta, gdje točila zajedno s nama pužu u promjeru od koja dva metra. A šta je naročito u prođoru ovog usjeka između Debeljuti i Stropa, to su raskomadani i, da tako reknemo, viseći blokovi stijena, što strše nad našim glavama poput kakvog potkrovlja. Dodamo li ovome silazu još i paklenu vrućinu u donjem dijelu puta, sigurno je, da će ovaj jedinstveni žljeb ostati u trajnoj uspomeni svakome, tko se odlučio, da se niz njeg spusti. Jedan moj drug pitao me nad Petraljem, zašto ova usjeklina nosi ovaj naziv. Rekao sam mu, da će vidjeti, kad se bude niz nju spustio. Dolje na rijeci Drežanki pitao sam ga, da li sad zna za razlog nazivu »Pisci«. Odgovorio mi je: Znam i ne ču nikad više zaboraviti!

Poviše vrela zavija planinski put k Starom klancu, tom jedinom prolazu iz doline Drežnice na Malu Čvrsnicu, a kojim su se putem služili stočari sve od predistorijskih vremena pa tako i danas. Planinari ga malo upotrebljuju, jer ne nalaze ništa naročito na malo-čvrsničkoj visoravni, jedino kad se pojedinci odvaže, da pređu s Velike Čvrsnice preko Gavranica ili Ploče pri povratku s planine. Malo koji planinar prolazi ovim klancem, da se u visini Vejzovića stana popne preko sivog i krševitog obronka na pročelje Strmenice i da odatle pogleda niz ovu strašnu provaliju, koja je zapravo orijski lijevak, izduben u kamenu. Suha i strma korita vododerina i žljebova duboko se pod nama sastaju, a usjeklina potoka Radobolje jedini je izlaz iz te jedinstvene provalije. Neki osjećaj vrtoglavice obuzme čovjeka gledajući ove dubine, sve dok ne upravi pogled sučelice opet na stijene Čabulje, koje mu u svojem veličanstvu vraćaju onu individualnu staloženost.

Kao i kod svih pogleda s vrhunaca, tako i ovdje ne dobivamo prave slike o relijefu Strmoglavnice. Mnogo je plastičniji pogled na nju s nižeg stajališta, od prilike s Juriceva stana podno Smrčeve glave. Tu je vidimo u prostranom profilu, što je i za oko i za kameru mnogo zahvalnije.

S pročelja dugog oko 5 km strše izbočine zaobljenih glavica najviših vrhova Kite (1681 m), Strmoglavnice (1768 m) i Besika, obrasle rijetkom šumom, a gradene su, kao i cijela ova suno-

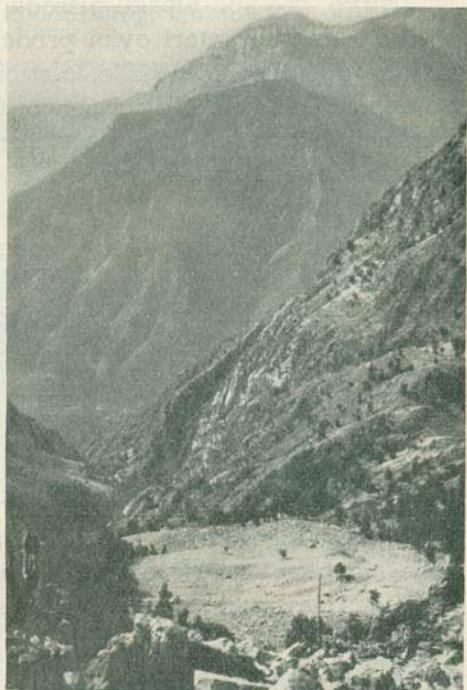
vratna strana, iz dosta pravilnih slojeva sivih ploča. Narod ih zove Pasovi. U njihovu koso položenom podnožju leže dvije zelenkaste i točilima išarane police. Veća se zove Čajrac, a leži duboko pod samim vrhom Strmoglavnice, a manja nosi ime Bobin struk, također položena pod vrhom Kite.

Ispod ovih lijepih polica padaju strmi i vrletni obronci u duboko izrovan. Veliki dolac, koji je najniža točka ovog lijevka, a izlazi u dolinu Drežanke uskom prosjeklinom kratkog potoka Radobolje. Tim što je ovaj cijeli prodror zatvoren uskim i postepeno sve to nižim

doći se usjekli mlađinsko mnoštvo rijeke koja
oništačila tlocrtnu liniju. Tako se na
i starijim dijelovima doline dolazi do
odakle se obično naziva "Uzak".
Jedan od tih usjekova je i početak
doline, koja se u donjem dijelu
i sasud svršava u rijeku
Radobolju.

Foto: Plaček

Cvrsnica planina. Usjeklina Pisci
potoka prema Donjoj Drežnici

rebrom Rivina s jedne strane te hrptom Hrnča i Kladica s druge, dobiva Strmoglavica izgled orijaškog, koso nagnutog lijevka, a čija ogromnost gubi od svoje veličine, jer nema mjerila, kojim bismo ocijenili plohe, kao i oblike povrh nje.

Pa kad gledamo ove strme provalje u bočnom relijefu, onda zakuca srce nad pojedinostima, — koje međutim treba dalekozorom promatrati. Tek onda niče svijest, koliko će biti od potrebe truda, da se ova ploha Strmoglavice obradi, za koju su dosad planinari pokazivali tako malo zanimanja, tako da sam smatrao potrebnim, da je ovom zgodom opišem i da na nju upozorim.

Sa šarne Visočice

Ljubomir Stipić (Sarajevo)

Tko je od opservatorija na Bjelašnici promatrao okolne planine, opazio je na južnoj strani interesantan splet gorskih vrhunaca ubačenih između velebne Treskavice i gordog Prenja, koji svojom privlačnom fizionomijom zadržavaju pažnju gledaoca i sile ga, da dugo uživa u rijetkoj ljepoti njihovih vedrih visina, ispod kojih se u raskošnom gorskom modriliu veselo prelijevaju suncem zapaljeni brojni planinski vrhovi.

Nitko, tko voli alpsku prirodu, ne može se oteti želji, da kad god u životu ne prokrstari ovim privlačnim planinskim krajem. Pa ipak malo je onih, koji to učiniše. Glavni je razlog tome udaljenost planine od uobičajenih izletnih tura, a onda pomanjkanje planinskih kuća i markacija, što otežava posjetu planine, pa je razumljivo, da su želje mnogih posjetilaca s vrhova Bjelašnice i Treskavice ostajale najčešće neostvarene.

I u nizu takovih godina, u kojima su klijali lijepi snovi nekolicine nas gorljivih prijatelja planine Bjelašnice, došlo je jednoga dana, iznenada, do odluke o prvoj posjeti željkovanoj planini.

Bilo je to, ako me pamćenje ne vara, u srpnju 1938., kad smo odlučili pohoditi daleku planinu, koja nosi simbolično ime Visočica.

Prije nego se zabavimo hodom kroz gorski masiv, upoznat ćemo se, ukrašto, s njegovim smještajem i glavnim osobinama:

Masiv Visočice se nalazi na samoj medi sarajevskog kotara i današnje banovine Hrvatske — dakle u istočnom dijelu kotara konjičkog. Ovaj masiv omeđen je sa sjeverne i zapadne strane rijekom Rakitnicom, koja je vrlo karakteristična sa svoga dubokog kanjona, koji počinje odmah iza sela Šabića pod Bjelašnicom, pa se proteže do samog njezina ušća u Neretvu. S južne i jugozapadne strane omeđen je isto tako dubokim kanjonom Neretve, a s istoka potokom Ljuta.

Njezini sjeverni i zapadni obronci spuštaju se prema Rakitnici u okomitim i skoro neprolaznim strminama, dok južni i istočni dijelovi njezinog masiva silaze u bjelemičku visoravan, koja se zatim dosta strmo obara u kanjon Neretve.

Masiv Visočice može se podijeliti na sjeverni i južni. Dijeli ih duboka i prostrana kotlina Jezero ili Velika bara, koja na jugo-istoku počinje na visini od 1660 m, da se postepeno spusti prema sjevero-zapadu do 1420 m. Sjeverni dio masiva sačinjavaju grebeni: Kaoci, Spionik, Vito i Toholj. Južni pak dio sačinjava greben Ljeljen s najvišim vrhom Đamijom (1974 m).

Duga kotlina, koja počinje na sjevero-istoku kod Mandina dola i pruža se prema jugo-istoku do sela Luke, razdvaja masiv na istočni i zapadni dio. Istočni dio čine grebeni: Lučka gora, Glatko, Kom, Crveni kuk i Puzim, dok zapadni dio čine šume Ivica i Gruščanska gora, koje se vrlo strmo ruše prema koritu Rakitnice.

Tipično je za planinski masiv Visočice, što su njezina visoravan kao i glavni greben goli, a prekriveni bujnim pašnjacima, koji omogućuju brojnim stadima stoke, da se preko ljetnih mjeseci zadrže na ispaši, kamo ih je dotjerala oskudica u paši iz kršnih, bezvodnih predjela kotareva nevesinjskog, mostarskog, ljubinjskog itd.

Foto: Lj. Stipić

Puzim na Visočici

Visočica je u geološkom pogledu sastavljena iz vapnenca, pod kojim se nalaze velike naslage škriljevca, koje sprečavaju brzo propiranje planinske vode s površinskog vapnenca, pa planina na taj način dobiva izvore u podnožju samih vrhova.

Onda nije čudo, da je ova travna planina tako brojno posjećena planinskim stočarima i njihovim stadima, kojima je omogućeno, da sebe i svoju stoku dovoljno snabdiju potrebnim količinama vode, pa i u vrijeme najveće suše. Upravo iznenađuje, koliko je ta planina ljeti nastanjena. Kudagod krenete, susreću vas pojedinci i skupine pastira sa svojim stadima. S vrhova i obronaka odjekuju njihovi povići. Pjesma se ori sa svih strana, a planina ječi od pastirskog života.

Kada smo naumili poći na Visočicu, računali smo sa činjenicama, koje su otežavale posjetu planini, a kako osim toga ni svi članovi male grupe od četiri osobe nisu raspolagali potrebnim vremenom od barem 2 dana, odlučili smo se na put, pa makar i uz cijenu svladavanja jačeg napora, samo da nam izlet ne bi propao.

Zaključeno, učinjeno. Pošli smo subotom u 15.17 sati sa ilidžanske stanice, koja nam je toliko puta bila polazna točka za brojne pohode na obližnje planine.

Najprije smo namjeravali krenuti preko Hrasničkog stana na Stinido, gdje se imalo prenoći, ali je prevladalo mišljenje većine, da je lakše svladati kratki uspon uz Rižu, da bi se što prije domogli Kasov-dola, odakle uz kratki odmor eto nas za sat i po na Stinom dolu.

Vladao je puni sumrak, kada smo nakon odmora napustili Kasovo. Iako se odmicalo lagano, ipak smo brzo stigli na Babindo, odakle smo prešli na označenu stazu Veliko polje — Grkarića — Stinido, kamo smo stigli za predviđeno vrijeme.

Sa spavanjem u stinidolskoj kući nismo mnogo računali, ali bolje je usnuti malo, nego nimalo. Na to nas je silila i okolnost, što ćemo sutradan imati svladati napornu turu. Radi toga nije se isplatio pripremanje bilo kakove okrepe, na što, uostalom, nitko od prisutnih nije ni mislio. Pošlo se odmah na počinak.

U jutro slijedećega dana bili smo na nogama već u 4 sata. Nakon brzog pospremanja kuće, već oko 4½ sata krenuli smo na put u pravcu Stinelokve, naravno bez doručka, jer bi nam taj posao mnogo dragocjenog vremena oduzeo.

Kratko, spustili smo se u selo Lukavac, koje leži s protivne strane Bjelašnice, odmah ispod meteorološkog opservatorija, da se prebacima u susjedno selo Šabiće, gdje pređosmo ovdje još sasvim malu Rakitnicu, ni ne sluteći, da ćemo je u večer istoga dana ponovno prelaziti, na drugom mjestu, mnogo dalje na zapad, u blizini samog njezina ušća, ali ovaj put pod težim okolnostima, jer će svježinu i odmornost apsorbirati dugi hod i strmo spuštanje niz litice u duboki riječki kanjon, koji je pred ušćem jako usječen u sive klisure.

Odmah zatim prebacili smo se preko brda nad Rakitnicom i sišli u Tušilački potok, da se nakon kraćeg hoda nađemo kod staroghana u Gornjim Tušilima, do koga smo od Stinog dola upravo 3 sata hoda potrošili.

Bilo je 7½ sati ujutro. Stari bosanski han, tik uz put, koji vodi kroz selo prema Bjelemiću, ljeskao se na jutarnjem srpanjskom suncu. Na suprotnoj strani radnici su pokrivali tek dozidanu zgradu seoske škole. Jedan prisutni domaćin iz sela priopovijedao nam je historiju njezine gradnje. Veli, da se škola tri godine gradi, nakon što je prije toga prošla dugogodišnju fazu pripremnih radova. Seljani su, veli dalje, poduzimali sve moguće korake da sprječe rjezino podizanje opravdavajući to time, što će im škola oduzimati mladu radnu snagu, toliko im potrebnu za pastirski posao. I nikakvo čudo,

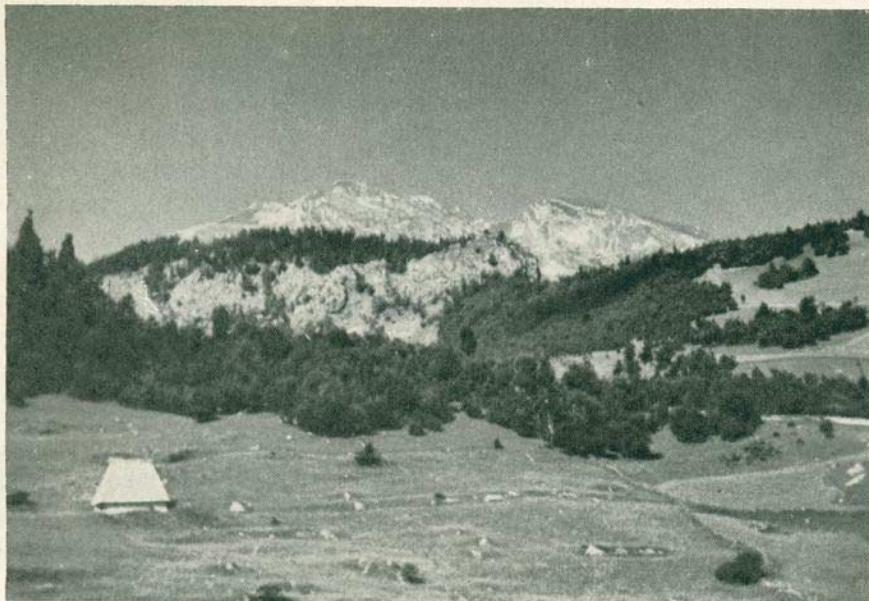

Foto: Lj. Stipić

VISOČICA: KAOCI IZ GORNJIH TUŠILA

Foto: Lj. Stipić

VISOČICA: GREBEN LJELJENA SA OŠTRE BARE

što je zgrada dospjela na periferiju džemata (više zaselaka), kada ju je svako selo tjeralo od svoje blizine kao kakvu tešku sablast.

Nebo se razvedrilo, iako je ujutro izgledalo, da će biti oluje. Ogromni crni oblaci prohujali su nad našim glavama, a sunce je pržilo kao pomamno. Vjetar je lelujaо tankim vlatima trave, kojom je obrasla okolica starog hana. Ništa nije remetilo tišinu planinskog jutra, osim naših glasova izmiješanih s udarcima čekića sa susjedne novogradnje. Nad dolinom Tušilačkog potoka dizale su se strme stijene sjevernog grebena Visočice: Kaoc i. Na sjevero-istoku poređali su se polukružni rubovi grebena Puzima poput lukova na otvorenoj lepezi.

Handžija je zabavljen uređivanjem kafane. Našem dolasku nije uopće pažnje posvećivao. Tek obazrivim nastojanjem nas samih došlo je do prvog dodira i uspostavljeno je kakvo-takvo obostrano povjerenje. Povrh toga ipak smo se ugodno osjećali u hladovini starog hana. Blagodati jutarnje svježine uživali smo u punoj mjeri, usred lijepе okolice.

Iza doručka i odmora opskrbili smo se daljnim uputama i nastavili hod.

Prošli smo iznad sela i zašli u predio Krča, zatim izbili pod sami Puzim, ostavili ga lijevo i uputili se uz Mandin potok kroz istoimeni dol na Oštru baru (visoravan nad Mandinim dolom), okruženu sa svih strana brojnim vrhuncima šarene Visočice, počevši od Kaoca, Puzima i Crvenog kuka do vrhunca Glatkog i Spionika.

Često smo susretali brojna stada ovaca, koja su pratile mlade pastirice. Ne zadržavajući se nigdje prispjeli smo pastirskoj ljetnoj naseobine Police (1433 m) upoznavši se tu s muslimanskim Humljacima, od kojih dobismo sočna mljekja. Kako nam nije bilo do dužeg zadržavanja, bez okljevanja smo ostavili ovo mjesto i uz pratnju mladog Humljaka pošli prema vrhu Ljeljena. Brzo smo se spustili u susjednu dolinu, gdje se nalazi bogumilska nekropola, ispod Police. Ona se sastoji iz više stećaka razne veličine, bogatih ornamentikom, većinom u kamenu reljefiranih jahača sa strijelama i lukovima.

Sunce se primicalo kulminaciji, pa je sve više pržilo. Odvojili smo se od nekropole i lagano se uspinjaliiza Srijede prema Jezeru. Šarenilo gorskog kraja sve više je odsjevalo.

Približili smo se Jezeru, koje nije nikakvo pravo jezero, nego kotlina na visoravni planine prozvana tako, što se na njezinoj površini skupljaju slivovi s visokih okolnih grebena za vrijeme otapanja snijega u proljeće ili za velikih ljetnih kiša, pa izgleda kao jezero. Ova prostrana kotlina dijeli masiv Visočice na sjeverni i južni dio, što smo malo prije napomenuli. Na prvom izvoru napili smo se hladne vode i ravno preko kotline krenuli dalje. Desno smo

ostavili još jednu nekropolu smještenu na malom humku usred koline, podno Ljeljena.

Uspon na vrh Ljeljena nije naporan. Najprije stigosmo na niži greben ispod vrha susrećući često bogate skupine šarolikog alpskog cvijeća, odakle se ukaza krasna zelena panorama protivne strane. Primičući se vrhu širi se horizont gorske visoravni i pokazuju se novi vidici prema kanjonu Neretve, gdje se u obilju šarene vegetacije i oporog kamenja osulo planinsko selo B j e l e m i Ć, sjedište ispostave kotara konjičkog.

Izgled s vrha Ljeljena (1974 m) zaista je impozantan. Svuda naokoio alpsi svijet u raskošnom bogatstvu planinske flore. Mnogo se govori o ljepotama vidika sa Vel. Vulinca na Čvrsnici, sa Cincara, sa Troglava na Dinarskim Alpama, ali ni pogled sa Ljeljena ne zaostaje za njima. Najviše oko privlači okolica Bjeličića, koja se s udivljenjem promatra u punoj svojoj slikovitosti. Iza dubokog kanjona Neretve uzdiže se Crvanj planina, a desno od nje, gledajući k jugu, protegao se kolos Velež u cjelovitoj svojoj grandioznosti. Između ovih orijaša utočilo ravno Nevesinjsko polje, kojemu vas pogled snažno privlači. Zaokružujući okom prostrani horizont oči preljeće s vrha na vrh prepoznavajući poznate visove razdrobljenog Prenja; Otiš, Veliku kapu, Osobac i Borasnici, da se na dalnjem kružnom letenju prebace na sjenovite vrhove Velike Čvrsnice, uvijene u prozirnu maglicu. Neobično su zahvalni vidici prema Bjelašnici, Hojti i Treskavici i na istok prema Zelengori i Leliji. Sve što se vidi sa Ljeljena, duboko impresionira. Planinska raskoš ispunjava dušu divljenjem.

Vrijeme polako odmiče. Već je jedan sat popodne. Računamo udaljenost i ustanovljujemo: Od hana u Tušilima do vrha Ljeljena utrošili smo 4 sata i 15 minuta hoda. Prema tome sa Stinog dola stigli smo za 7 sati i četvrt. S obzirom na novonastalu situaciju valja nam program povratka izmijeniti. Po ranijem planu imalo se vratiti u Konjic preko Tušila—Umoljana i Dugog polja, ali kada smo ustanovili, da smo previše daleko u planinu odmakli, a raspoloživog vremena imali malo, zatim da je iz Tušila u Konjic 9 sati hoda, a sa Ljeljena u Tušila četiri, onda smo kao manje zlo izabrali drugi pravac i odlučili produžiti u Konjic preko Gruščanskih stanova — Dolova — Grušće — Rakitnice — Dubočana i Spiljana do Neretve, pa niz ovu u Konjic. Ovaj put je za oko 2 sata kraći od onog preko Umoljana.

Sa Ljeljena smo se naglo spustili niz njegove strme, južne padine. Za pola sata sišli smo na planinski put, koji vodi iz Bjeličića na Gruščanske stanove.

Podno grebena nabasasmo na malo vrelo i okrijepljimo se hladnom vdom. Produžujući dalje susretali smo male skupine ženavodarica, koje su na leđima nosile vodu u Gruščanske stanove u omašnim drvenim posudama. Kudgod oko bacite, opažate grebene planine načičkane mnogobrojnim stadima ovaca. Bijele siluete zakukuljenih muslimanskih pastirica pojavljuju se s vremenom na vrijeme na rubovima gorskih kosa, da brzo iščezeni i opet se pomole na drugom mjestu. Život planine teče u punom svome šarenilu.

Kod prvih Gruščanskih stanova propitali smo se za pravac puta. Tu smo ujedno morali odbiti i prvu navalu ogromnih pasatornjaka, koji nas iznenada napadoše. Idući dalje lagano smo se

Na vrhu Ljeljena (1974 m)

Foto: Lj. Stipić

spuštali prema planinskoj ravnici zvanoj Dolovi. Radi svoje plodnosti i bujne paše ova je dolina podesna za obrađivanje, pa je veći broj nizinskih stanovnika izgradio na njoj stalne nastambe.

Svojom monotonom jednolikošću nije nam ova uska i predugačka ravnica osobito prijala. Teško smo čekali promjenu ambijenta, pa u tome očekivanju padale su u društvu brojne aluzije na minule putne zgrade, kako bi se bar malo ublažio nepovoljni utjecaj dugočasne nepromjenljivosti terena.

Najbolje su djelovale zgodne dosjetke druga S., koje je u glavnom upućivao na račun našeg nepozvanog suputnika, koji nas je strpljivo pratio od Kasov dola do Lukavca. Bio je to zalutali magarac, koji je za vrijeme našeg dolaska bezbrižno kunjao pred planinskom kućom u Kasov dolu, spokojan i miran, neizmučen rješavanjem životnih problema. Bez oklijevanja, a i bez poziva uputio se naš novi znanc za nama slijedeći nas stopu u stopu na putu u Stini dol. Nijesu mu

smetala neprijazna tjeranja nekih naših, da se vrati; on je uporno za nama klipsao. Kasnije je došlo i do izvjesnog međusobnog zbljenja, pa mu je drug N. čak i posvijetlio, kada je prelazio preko uskog, trošnog mosta u Babin dolu. U veselom raspoloženju stigli smo na Stini dol, pa dok smo mi pošli u kuću na počinak, učtivi pratićac proveo je noć u bujnoj paši prek kućom. Sutradan nastavio je pratnju do Lukavca, a to bi u svojoj pretjeranoj dosljednosti činio i dalje, da ga u tome nijesu spriječile brojne ograde kroz selo Lukavac, koje, siromah, nije mogao skupa s nama preskakivati. Drug S. dugo se brinuo za sudbinu zaostalog pratioca, koju, nažalost, nikada nije doznao.

Nije mi namjera zamarati čitaoce pričom o ustrajnom magarcu, pa neka mi izvinu na ovoj maloj digresiji. Poći ćemo naprijed, jer upravo ovdje ostavljamo dosadne dolove, iza kojih se nakon kratkog sruštanja pojaviše litice strmoglavih stijena, koje se u velikim krvinama silnih strmina koso ruše u dubinu Rakitnice i Neretve. Tu se načas zaustavismo, da u obilju alpskog sunca napunimo grudi gorskom svježinom i da okom još jednom obuhvatimo krasnu panoramu Župe. Tko nije video ovaj velebnii ukras prirode, ne može si predstaviti čarobnost gorskog fenomena. Tu su se ispreplele šume Gruščanske gore sa slikovitim reljefom krša između dva duboka riječna kanjona, pa se morate diviti veličanstvenom rušenju strmih litica s jedne strane u Rakitnicu a s druge u Neretvu. Ovi silni lomovi gorskih grebena dočaravaju sliku najljepših alpskih predjela, koje nam, nažalost, valja ostaviti i spustiti se duboko dolje do Rakitnice, preći je i prihvatići se uske staze s druge strane kanjona, gdje vodi put u Konjic.

Popodnevno sunce grijalo je nemilice. Sve što je stajalo na površini zemlje, plamtilo je od nesnosne vrućine. Prolazili smo kroz pakao usijanih stijena i sumorno se spuštali k selu Grušča. Nagli zaokret puta na desno odveo nas je koritu Rakitnice, dok je lijevo vodio put u Glavatićevo. Mnogobrojne okuke i strme staze naglo su se rušile u dolinu rijeke, čiju blizinu željno isčekivamo, kako bismo barem donekle ublažili umor i povratili izgubljenu svježinu.

Izbrušeni kameni blokovi u koritu Rakitnice postadoše nam ugodna sjedala. Lagodni mlaz vjetra s visokih stijena iznad nas prijatno je osvježavao dušu u dnu riječnog kanjona. Divne okomite klisure kanjona Rakitnice s jedne i druge strane njezina korita dražile su oči i upućivale misli velikom Tvorcu prirode, koji je Zemlju tolikim raskošom nadario. Uživajući u Njegovu majstorskem djelu, čovjek proživljuje časove pune čežnje za doživljavanjem još neviđenih ljepota, u kojima obilje oblika i boja udruženih u kamenu i prostoru razigravaju maštu puneći je mnoštvom nevjerojatnih predstava, a srce želja i čežnja.

Dobar sat hoda proveli smo na obali Rakitnice. Bilo je nekako oko 6 sati popodne, kada smo preko uzanog mosta prešli rijeku i prebacili se na drugu stranu. Odmah smo otpočeli s jakim usponom uza strmu obalu prema selu Dubočanima, koje se pitoresno smještalo usred zelene uvale nad kanjonom Rakitnice, okruženo strmim liticama okolnih grebena. S ovim zelenim otokom, usred sive puštoši, dugo smo se naslađivali s protivne strane rijeke, tamo s kukova Gruščanske gore, ne znajući, da će nas put upravo kroz taj pitomi kraj voditi.

Selo je muslimansko. Stanovnici nam najspremniye pružiše potrebne podatke za nastavak puta. Neprestano se penjući stigosmo za sat hoda na raskršće iznad sela, gdje se putevi križaju na četiri

Foto: Lj. Stipić

Ljeljen (1974 m) sa kotlinom Jezero

strane: jedan vodi desno na Blace, kojim se preko Dugog polja i Bjelašnice može stići u Sarajevo, drugi produžuje preko Spiljana u Konjic, dok onaj treći nastavlja lijevo na Boračko jezero, a četvrti u kanjon Rakitnice i dalje u Glavatičeve, kojim smo putem upravo stigli.

Bilo je 7 sati uvečer. Ostavili smo raskršće s prvim sumrakom. Okolni, šumom obrasli obronci planine lagano su tonuli u tamu noći. Što smo dalje odmicali, nebesko se plavetnilo sve više osipalo zvijezdama, koje su diskretno obasjavale sumračnu krajинu. Mrke siluete šume davale su tišini noći neku tajanstvenu draž, a crne sjene šumskog drveća stršile su na sve strane poput utvara.

Probijali smo se kroz šumsku tamu. Odmah ispod raskršća zaustavili smo se kratko na malom vrelu, kojih na ovom putu ima u izobilju, nakon čega nastade nepoželjni, dugi marš stazom besko-

načnog, skoro pravilnog, dizanja i spuštanja terena, rekao bih, u nedogled. Takav osjećaj imali smo zahvaliti činjenici, što smo pod okriljem noći napredovali veoma lagano, zamoren dugotrajnim hodom od preko 16 sati.

Napokon se oborismo niz strminu obronka, putem teško prohodnim zbog po njegovoj plohi razbacanog mnoštva izdrobljenog kamenja. To, na sreću, ne potraja dugo, jer se ubrzo nadosmo na obali hladne Neretve. Veliko moralno olakšanje osjetilo se je u dodiru s rijekom, koja će nas dalje voditi sve do Konjica. Već je 10 sati noću. Idući niz tok hitre Neretve opazili smo, najedanput, u daljini jaku svjetlost. U prvi čas povjerovasmo, da svjetlost dolazi iz Konjica, ali se brzo uvjerimo u protivno, jer trajanje hoda nije odgovaralo toj pretpostavci. Svjetlo se na oko sve više odmicalo, što smo dalje prema njemu napredovali. Ali to je bila samo optička varka, jer smo se ubrzo našli pred novopodignutom električnom hidro-centralom grada Konjica, izgrađenom na ušću gorskog potoka u Neretvu, koja je svoje svjetlo daleko bacala. Do Konjica smo imali još sat hoda. Put je nastavljaо dobro građenom cestom, koja je vijugala pored Neretve. Konačno se opet ukazaše, ali ovaj put u većem broju mnoge svjetiljke. Bio je to sada toliko iščekivani Konjic. Točno u $12\frac{1}{4}$ sati našli smo se na željezničkoj stanici turističkog gradića, zadovoljni, što smo završili turu, doduše napornu, ali i punu nezaboravnih utisaka. U tri sata ujutro ukrcali smo se u vlak, koji je tromo kliznuo k Ivan-planini.

*

Dugo će nam ostati u sjećanju ljepote Visočice i Župe. U prekratkom vremenu svladana je tura uvjetovana za duže vremensko trajanje, ali ne u želji za bilo kakvim rekordom, nego u svrhu upoznavanja jedne planine, koja nas je toliko privlačila, pa tjerani željom, da je što bolje upoznamo, duboko smo u nju zašli, a kada se to dogodilo, valjalo je pod svaku cijenu i povratiti se, pa makar taj povratak bio težak i naporan. Međutim dobra fizička kondicija izvrsno nas je poslužila, pa i ako naporno, ipak smo na puno naše zadovoljstvo svladali jedan težak, a s obzirom na vremensko trajanje, i predugačak put.

Izlete na Visočicu treba češće priređivati. Nitko ne će požaliti, tko se uputi netom opisanom trasom. Izobilje prirodnih ljepota pružit će svakome putniku mnoštvo ugodnih časova, a nekoga će pri promatranju šarolike panorame s vrha Ljeljena obuzeti možda želja, da se spusti na zeleni sag Bjelemića, odakle će se, siljen čežnjom za upoznavanjem nevidenog kraja, otisnuti krasnim reljefom valovitog prigorja sve tamo do ubavog Glavatičeva, da bi se, veselo hrleći dalje, konačno našao na obali romantičnog Boračkog jezera.

U svakom slučaju za posjetu Visočici treba uzeti puna tri dana.

Moje prvo poznanstvo s bugarskim planinarima

Zdravko Čadež (Zemun)

Neodoljiva želja, koja me već odavno vuče, da odlutujem u Bugarsku, konačno mi se ostvarila povodom proslave 50-godišnjice osnivanja sofijskog Univerziteta. Trista i osamdeset naših studenata tom je prilikom posjetilo Sofiju, ponosnu prijestolnicu Bugarske, okruženu planinskim vijencima, čija su tjemena još koncem maja pokrivena snijegom.

Presretan sam bio znajući, da će moći moje znanje o Bugarskoj, koje već iz gimnazije brižno njegujem i nadopunjujem, upotpuniti vlastitim opažanjem i vlastitim iskustvom. Tokom studija imao sam prilike da mnogo što čujem o prirodi, ekonomiji, politici i narodu Bugarske od kolega Bugara, koji u velikom broju posjećuju naše univerzitete. Čitanjem stručne i beletrističke literature trsio sam se da upoznam što bolje kulturni život bratskog naroda.

Već sam veličanstveni doček, iskrene dobrodošlice, obasipanje cvijećem i pjevanje prigodnih pjesama — na sofijskoj stanici od strane bugarskih studenata mnogom od nas orosiće oko i svih se nas duboko dojmila iskrenost, gostoprимstvo i širokogrudnost Bugara.

Tek što smo na trgu ispred stanice počeli da se formiramo u redove, da podemo prema univerzitetu, prišao mi je jedan kolega Bugarin sa dvije kolegice, uočivši moju planinarsku značku, i odmah mi izrazili želju, da napravim s njima nekoliko planinarskih tura. Još se nisam niti snašao u onoj vrevi, komešanju i oduševljenju — a s druge strane već nalazim na toliko iznenađenje, na gostoprимstvo i dobrotu, koja je, zaista, samo Bugarima svojstvena.

Prvi momenat nisam znao što da odgovorim. Doputovao sam u Sofiju na proslavu univerziteta i nisam mogao da se nadam, da će za to kratko vrijeme moći da pravim i planinske ture. Nisam se za to niti spremio.

Ali čim su kolege Bugari uvidjeli, da sam planinar i da me mnogo interesira ljepota bugarske prirode — nisam više mogao naći razloga da prijedlog odbijem. Odijelo, cipele, opremu i sve što je potrebno stavljali su mi na raspoloženje.

Niko nije bio sretniji od mene. Zaista nisu mogli da mi prirede veće iznenađenje.

Dok smo prolazili ulicama Sofije u povorci s bugarskim studen-tima, kroz koje nas je građanstvo, u velikom broju sakupljeno, srdačno pozdravljalo — plan za naše izlete bio je gotov.

Sutradan prije 7 sati bio je ugovoren sastanak na stanici. Grad je još mirno spavao, a mnogobrojne zastave podsjećale su na velike svečanosti. Stanica međutim bila je već veoma živa. Mnogobrojni

planinari s dobro napunjениm uprtnjačama, osigurani cepinima i užetima, lovci puni nada i šutljivi ribiči, svi u veselom izletničkom raspoloženju davali su sofijskoj stanicu tipičan turistički alpinski karakter. U srce dira, vidjeti nedjeljom ujutro mnoštvo Sofijanaca, kako u prazničkom raspoloženju odlaze u prirodu, u polje, u planine, u šumu i na gorske brzice.

Vlak je krenuo sa svojim tisućglavim teretom hvatajući dolinu Iskra i produžujući u pravcu Varne. Dok se vode veseli razgovori, stvaraju putni planovi, susreću drugovi, sklapaju poznanstva, pjevaju pjesme vlak teško stenući prolazi stanicu za stanicom. Putnici oduševljeno otpozdravljaju publici, koja je došla da ih isprati, i zahvaljuju glazbi, koja im svira dobrodošlicu. Dočekivanje izletnika s glazbom po malim seocima vrlo je lijep običaj, koji se kod nas rijetko sreće.

Na 55 km od Sofije na desnoj obali Iskra mala izletnička stanica Lakatnik bila je naš cilj. Tu smo se iskricali iz vlaka, tri kolege Bugarina, odlični sofijski planinari — Vlado, Gašo i Ivan, i ja. Pošto smo se malo okrijepili svježom pečenom ribom i dobrom kapljicom i sklopili još nekoliko poznanstava, krenuli smo prema L a k a t n i č k o j s t e n i, koja se okomito iznad lijeve obale Iskra ponosno diže i prkosи hrabrim planinarima, koji žele da je osvoje.

Tek što smo prešli Iskar, dohvatile je uska stazira velikom strminom podnožje Lakatničke klisure. Na čelu naše povorke bio je Gašo, koga broje među najbolje bugarske planinare — za njim ja — a onda Ivan i Vlado. Meni kao gostu dali su potpunu sigurnost. Sa saznanjem da vodič u planinama smije tražiti bezuvjetnu poslušnost, da ima isto pravo kao kapetan parobroda sred morske pučine — svi smo se predali u ruke vođi. Sunce je jako grijalo golu stijenu, kuda je krivudao naš puteljak. Već nakon kratkog ali oštrog marša došli smo pred impozantan ulaz u ogromnu špilju zvanu L a b i r i n t. Dva sata prolazili špiljom. Divili smo se špiljskom ukrasu, špiljskom jezeru — ogromnom vodopadu, kojeg je buka ispunjavala čitavu špilju, brzom potočiću, uskim prosjekama bez dna, ogromnim salama i prolazima, kroz koje tek može čovjek da se provuče.

Harmonija i sklad džinovske utrobe ponosne S t a r e p l a n i n e daje nezaboravan utisak. Kada smo opet ugledali svjetlo dana, rekao je Gašo — koji pozna taj labirint kao svoj dlan, i koji nas je vodio bez markacije, bez karte i bez ikakvih pomoćnih sredstava za orijentaciju, da smo tek vidjeli jedan mali dio ogromne špilje.

Odmah smo nastavili put do malog platoa, obraslog travom, koji je sa sjeverozapadne strane ograđen glatkom okomitom liticom, koja se diže nebu pod oblake, a sa istočne strane strmim prolomom, koji

se spušta nekoliko stotina metara do mutnog, nemirnog i bučnog Iskra. S tog mesta počinju mnogi, omiljeni putevi za penjanje.

Nikada umorni, uvijek veseli i raspoloženi Gašo i Vlado otpočeli su odmah da se spremaju za penjanje. Iz uprtnjače su izvadili klinove, kuke i čekiće, vezali se užetom i za čas već je otpočeo međan između smrti i života.

Sat i pol privezani užetom i pričvršćeni klinovima uz glatku stijenu, pokazali su veliko tehničko savršenstvo bugarskih planinara. Dok je njihovo lice oblijevao znoj i tvrda stijena prskala pod teškim udarcima čekića, mi smo s divljenjem i ponosom promatrati teški uspon do vrha. Bugarski planinari ne zaostaju za našima, što više, dorasli su Švicarcima i Nijemcima. Oni posjeduju sve planinarske vrline — snagu i srčanost, znanje i vjernost, nabožnost i čednost, ali također ponos i dostojanstvo.

S mnogo truda i opreznosti vrhunac je bio osvojen. Oni, kojima je stvoritelj dao zdrava uda i hrabro srce, sjedili su tamo gore, daleko od nerazumijevanja gradova, visoko iznad nizinskih sitnica, uživajući sreću, koja je ljudima najopornija ali i najuzvišenija, dok se nazivaju borcima na ovoj zemlji, da su pobijedili.

Zajednički smo se veselili uspjehu i srdačno im čestitali.

Užurbano smo počeli da silazimo, jer su se tmurni oblaci, iz kojih je zanovjet očevidno samo režala, ali još nije ujedala, tako duboko nadvisili, da nas je obuzimalo čuvstvo kao da trčimo ispod niskog krova, pa neprestano prijeti pogibao da o njega ne udarimo glavom. Sve se osjećalo, kao da je neraspoloženje prirode i ponosne litice koja je svladana, neutješno.

Putem nas je malo popratila kiša s ledom — što je samo ubrzalo naš povratak do svratišta, gdje smo uz pjesmu, vino i dobru okrepnu dočekali vlak, koji nas je vratio u lijepu Sofiju.

Moje prvo poznanstvo s bugarskim planinarima i prvi dan proveden s njima, za mene je vrlo značajan datum. Doživljaji toga dana imat će jakog utjecaja na moju budućnost. Toga je dana mnoga zabluda razbijena, mnoga neistina otkrivena, mnoga nova spoznaja, novi zaključak, novo uvjerenje stečeno. Zanimivo jest, koliko jedna slučajnost može da bude od presudnog utjecaja i značajnih posljedica.

Za vrijeme moga boravka u Sofiji ukazala mi se je još jednom prilika da provedem dan u društvu planinara. To je dan koji me veže s uspomenom na ponosnu i slavnu Vitošu, koja već vijekovima bdiće nad slobodom lijepe Sofije. S trga Sv. Nedjelje vozi tramvaj do malog seoca, udaljenog 7,5 km od Sofije, zvanog Bojana, koje leži na podnožju Vitoše. Od Bojana gdje se nalazi grob kraljice Eleonore, druge žene kralja Ferdinanda, koja si je još za života odabrala ovo mirno mjesto za vječno počivalište, počeli smo uspon na Vitošu. Divljom

dolinom Bojanskog potoka preko poznatog Bojanskog vodopada uspeli smo se do kote Momin a skala i odatle do Tintjave.

Jedno što želim tu istaći, što me se je veoma lijepo dojmilo, jest činjenica, da Vitoša, najomiljelije izletište Sofije, nosi ponosno na svojim leđima 10 uzorno uređenih i potpuno opskrbljenih planinskih domova. Taj impozantan broj planinskih domova najbolji je tumač velike svijesti i ljubavi sofijskih planinara i cijelog bugarskog naroda prema bugarskoj prirodi, prema zavičaju. Mnoga ponosna i hvaljena mjesta Evrope ne mogu da se diče tolikim brojem domova na relativno tako malom prostoru. Vitoša širi slavu sa svojim domovima nesamo bugarskom narodu, već i čitavom slavenskom planinarstvu.

Radi kratkoće vremena nisam mogao da napravim više izleta s braćom Bugarima, ali iskrena mi je želja da se što prije vratim i detaljno proučim sve bugarske blanine. Pogled mi stalno čezne za bježim tjemenima Rila i njegovih vršnjaka.

Glavna mi je želja, s kojom pišem ove retke, da obratim pažnju našim planinarima na bugarske planine. Svaki naš planinar, prije no što odluči da se uspne na Gross Glockner, na Bugspitze, na Matherhorn, na Mont Blanc — treba da posjeti Bugarsku. To tim više, što bugarski planinari vrlo dobro poznaju naše planine, naše planinare, našu planinarsku literaturu, i redovito prate naše planinske vjesnike. Upoznajmo se s ljepotama bugarske prirode, s gostoprivmstvom bugarskog naroda, otkrijmo neznano zapretano blago drage nam bratske zemlje!

Moj uspon na Mont Blanc (4807 m)

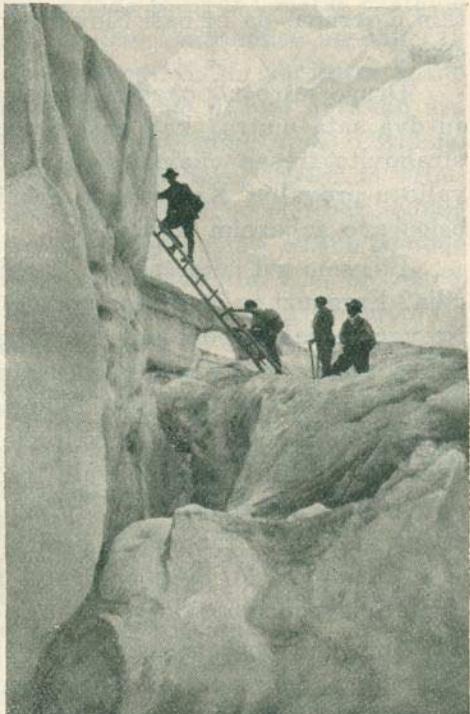
Nada Krnjević (Geneve)

Ovogodišnja je ljetna sezona bila jako loša u Savojskim Alpama. Tek je bilo nekoliko lijepih dana. Kad su me pozvali moji drugovi Švicarci da podem na Mt. Blanc, dosta sam oklijevala. Bila sam upozorena s više strana, da je to prenaporno za žene, a zatim, da se čuvam lošeg vremena. Nema ništa opasnije u planinama, negoli sniježna mečava ili magla. Konačno sam se ipak odlučila i mi smo krenuli dne 30. srpnja prvim vlakom iz Ženeve u Savoju. Vrijeme je bilo krasno, gotovo iznad očekivanja. Već oko osam sati ujutro stigli smo u Le Fayet i uspeli se na uspinjaču do zadnje postaje Bionnassay. Tu smo sišli dolje. Sada tek počinje pravo osvajanje Mt. Blanc-a. Put je vrlo ugodan i vodi mjestimično preko ljetnog snijega, zvanog »nevés«. Konačno nakon dvosatnog hoda dolazimo do skloništa Tête Rousse (3167 m). Kraj skloništa je uređena čak i žičana željeznica za dizanje naprtnjača. Za one, koji ne će da se previše

izmuče... Mi se time nismo poslužili, jer je sasvim naravno, da svaki nosi svoj teret. Kakovi bismo inače bili planinari?!

Put od Tête Rousse do drugog skloništa Refuge du Gouter je dosta strm i opasan. Naročito treba paziti na jedan prelaz (couloir). Približavajući se vidjeli smo, kako tamo bez prekida leti kamenje dolje. Bilo je oko dva sata poslije podne. Sunce je topilo snijeg i led, i to je bio uzrok neprekidnom padanju kamenja. Ja sam bila dosta uznemirena. Imala sam naime mjesec dana ranije na sličnom mjestu jednu tešku nezgodu. Pao je iz velike visine komad leda i razbio mi glavu. Zato nisam pravo shvaćala, kako ćemo proći ovuda.

S puta na Mont Blanc

Puteljka tako reći već nije bilo. Mjesta je bilo tek toliko, da se stupi jednom nogom, korak po korak. Hodali smo po mekanom snijegu. Svaki je korak bio jedna opasnost. Tako je uzak bio taj prolaz, a desno se spuštala velika strmina. Odlučeno je, da najvećom brzinom prijeđemo na drugu stranu. Brzinom kakova je već moguća, kad se mora paziti na svaki korak. Još i sada ne razumijem, kako nam je to uspjelo. Onih nekoliko sekunda kao da nas Bog čuvao. Niti jedan kamen nije doletio. Odmah iza toga opet cijela kiša kamenja.

Nastavak puta nije odviše težak, samo je nešto više strm, negoli u početku. Ma da nema pravog veranja, ipak je dva dana prije stradao neki Francuz na istom mjestu.

Vrijeme je bilo lijepo, samo mnogo vjetra. Vidik je bio krasan na sve strane. Međutim nam je jak vjetar skratio taj užitak. Napokon, eto nas do Refuge du Goûter (3835 m). Tu smo našli više planinara. Bila su trojica Engleza i više Francuza. Jedva smo nešto založili, kad eto uđu dvojica planinara. Slušam ih kako govore kao hrvatski. Nisam pravo vjerovala sama sebi. I zaista, to su bila dvojica Slovenaca, dr. Potočnik i Bizjak. Malo iza njih stigli su još i dr. Tominšek i Čop. To je bilo veliko iznenadenje. Naići na Mt. Blanc-u na Slovence, bilo mi je, kao da su mi braća. Veselje je bilo veliko. Oni su došli također sami bez vodiča. Dogovorili smo se da sutradan pođu s nama. Švicari su dobro poznavali put. No duboko sam uvjerenja, da bi naši Slovenci našli pravi put i da su bili sasvim sami.

Drugo jutro u ponedjeljak čekalo nas žalosno iznenadenje. Bila su dva sata ujutro, kad nas je probudio čuvar skloništa. Vjetar je strahovito tresao cijelom kućom. Čudilo me, kako da je nije strovalio u provaliju. Kad sam to primjetila, rekli su mi, da je sklonište osigurano željeznim užetima.

Bili smo svi jako žalosni. Zar da se na polovici puta odrekнемo cilja? Francuzi su imali dva vodiča, pa su odlučili da pokušaju sreću. No već su nakon pola sata bili prisiljeni da se vrate. Ma da su imali dobre vodiče iz Chamonix-a, uspon je bio odviše opasan zbog sniježne mećave i jakog vjetra. Nije nam preostalo drugo, nego se predati sudbini. I tako smo proveli cijeli dan blokirani u tome skloništu. Jedni se kartali, drugi spavalii, treći čitali ili razgovarali. Svakih je pet minuta netko prilazio k prozoru i promatrao, ima li koja promjena na bolje. Francuzi su poslije ručka napustili sklonište i vratili se u Chamonix. Mi još nismo gubili nade. Ostali smo dakle s trojicom Engleza i trojicom Švicara samo Slovenci i ja.

Sutradan vrijeme mirno, ali silno hladno. Kad smo stavljali »crampons« (dereze?) na cipele, pred vratima skloništa (unutar je to zabranjeno) prsti su nam se smrzavali. Bila sam tako obučena, kao još nikad, pa ipak sam drhtala od zime. Upravo sam sretna bila, kad smo počeli da se uspinjemo. Odmah je bilo toplije. Točno u 4 sata i četvrt ujutro smo krenuli iz Refuge du Goûter. Vrijeme je bilo lijepo, krasan smo imali pogled na sve vrhunce, a baš je i sunce izazilo. Ona beskrajna tišina i nepregledni bijeli obronci su neopisivi. Malo pomalo postajali su ružičasti i nikad ne ču zaboraviti onaj duboki dojam, koji primamo od svih tih ljepota. Upravo osjećamo potrebu za nečim višim i većim od nas. Spoznajemo jasno, kako smo mali i sićušni u cijeloj toj beskrajnosti. Htjeli bismo biti bolji, uzdići se iznad sve sitničavosti i zlobe ljudske. I tko nije upoznao taj osjećaj, taj ne će nikad shvatiti ljubav za planine.

Stupamo lagano, korak po korak, razmišljajući o svemu tome. Put se uzdiže sve strmije i postaje tegoban zbog pomanjkanja zraka. Često se zaustavljamo na jedan čas samo, jer je neprekidno hodanje gotovo nemoguće. Srce mi lupa, teško dišem, t. j. silno naglo, a tako mi nije nikad bilo. Kažu, da imade čak slučajeva, da navali čovjeku krv na usta, nos i t. d. Prošle godine prigodom otvaranja novog skloništa Vailot mladi radiotelegrafist došavši do skloništa srušio se mrtav. O tome su naveliko pisale francuske novine. Zato smo mi oprezni. Eto već vidimo i posljednje sklonište Vallot. To je najviše u Evropi i nalazi se na 4363 m. Veselim se, da će moći popiti nešto toplo. Bilo je oko pola sedam ujutro, a sada je opet i vjetar nastavio svoju jučerašnju pjesmu. No na moju priličnu žalost nisu mi dali čak niti da uđem u sklonište. Rekli su mi drugovi, da je već dosta kasno i da je potrebno nastaviti odmah dalje. Disanje je bilo naravno sve teže, što smo bili bliže cilju. I konačno je posljednji, upravo strašno strmi hrbat bio svladan i mi smo stigli u pola devet ujutro na vrhunac. Bili smo obilno nagrađeni za sav trud, jer je nebo bilo bez ijednog oblaka. Samo je bilo jako hladno i vjetar nije popuštao. Nismo se dugo gore zadržavali. Snimili smo nekoliko slika. Zatim nas je, Slovence, Švicare i mene pozvao jedan od Engleza, da večeras u Chamonix-u šampanjem proslavimo ovaj uspon.

Vraćali smo se drugom stranom Mt. Blanc-a i to prema skloništu zvanom Grands Mulets. S ove je strane Mt. Blanc osobito lijep i veličanstven. Cijelo smo vrijeme prolazili kraj ogromnih ledenjaka, raznih oblika, upravo fantastičnih. Ovdje to zovu »Perac«. Neobično su azurno modri i podsjećaju na plavilo nebeskog svoda. Što smo niže dolje, postaje sve toplije. Vjetra više nema, a sunce žeže svom snagom. Snijeg postaje mekan i što smo bliže cilju, t. j. skloništu, sve nam više propadaju noge. Hod je zbog toga naporan, ma da se spuštamo. Sklonište Grands Mulets (3051 m) nalazi se na visokoj pećini okruženoj samim ledenjacima. Tu se nismo dugo zadržavali. Tek smo nešto malo založili. Od silnog sunca, blještanja ledenjaka i hodanja više smo žedni negoli gladni. Nakon malo odmora nastavljamo put. Sada dolazi najveseliji dio puta. Jer je snijeg mekan, nema više smisla hodanje s derezama i zato smo ih skinuli. No sad je nastala jurnjava. Cipele nam se više nisu čvrsto držale snijega, nego smo se upravo sklizali. Bili smo još uvijek osigurani užetom, te kad se jedan pustio sklizati, povukao je i drugoga i trećega. I onako s napetim užetom izgledalo je, kao da izvodimo »skijöring«. Bilo je zaista veselo. Naravno, to je bilo moguće samo tamo, gdje nije bilo odviše opasno.

Nešto niže skloništa nalazi se »Jonction«, jer se tamo sastaju ledenjaci Glacier de Bosson i Glacier de Taconnay.

To je neopisivo, kako čudne oblike imaju ti ledenjaci. Samo više nisu onako azurno modri, kao oni blizu vrhunca.

I konačno ostavljamo i ledenjake i silazimo običnim puteljkom sve niže u dolinu.

Naravno uveče je bilo malo neobično slavljenje šampanjcem. Od Engleza je naime samo jedan malo natucao francuski. Švicari pak nisu znali engleski, ali smo se ipak svi dobro razumjeli, a to je bilo glavno.

Na Vlašić planini

Stanko Ćagljević (Zagreb)

Ove godine iskoristila je naša Putna blagajna duhovske blagdane, da nas upozna sa planinom, o kojoj se je mnogo slušalo, ali koju vrlo malo posjećuju planinari iz uže Hrvatske. Pošli smo na Vlašić planinu. Željeznička uprava nam je išla na ruku i u Zagrebu i u Banjaluci i stavila na raspolaganje posebna kola. Sa cijelim satom zakašnjenja stigli smo u Banjaluku—predgrađe, gdje nas je čekao čovjek od Bosanskog d. d. za eksploataciju drva i odveo na šumsku željeznicu. Tu smo se smjestili neki u »salonska kola«, a mi ostali u »elitna kola«, u kojima se je moglo spavati na podu, jer nije bilo klupa da nam smetaju, pa smo naravski tu priliku koliko se dalo i iskoristili. Oko dva sata ujutro krenuli smo šumskom željeznicom da do tri četvrt deset prevalimo s njom punih 77 kilometara. Pruga vodi pokraj Kotorvaroša, gdje nas je već uhvatio dan, i dalje vrlo lijepom i romantičnom dolinom rijeke Vrbanje prema njezinom izvoru.

Kad smo izašli, uperio je na nas g. Griesbach svoj obligatni »top«, a sunce se je naravski odmah demonstrativno skrilo, valjda zato što mu je g. G. nagnuvši se nad aparat, pokazao leđa. Sa mesta Rijeka, gdje smo sišli, pošli smo prema Čekrk i to ne suhim putem ravno gore već zaobilazno kroz šumu, jer nam je naš vodič Luka htio pokazati i bosansko blato, u koje smo dobrano zagazili. Od Čekrka dalje išli smo stalno kroz šumu prugom uske šumske željeznice na Kilovac k Brdo do šumarije na mjestu zvanom Prelivode. Ime je po razvođu, jer tu se dijele potoci: jedni prema Vrbanji, a drugi u Bilu i preko nje u Lašvu. Pričali su nam, da postoji na Kilačkom Brdu vrelo, koje se račva i šalje jedan dio vode u Bilu, a drugi u Vrbanju.

Kod šumarije se odvajamo od pruge na desno, da malo više u šumi krenemo putem lijevo kroz šumu do vrlo lijepih livada zvanih Dug a. Livade pružaju divnu sliku, jer su pune ljubičastih krupnih mačuhica, žutih ljubica i zlatica, te bijelih i crvenih kaćuna, a i trava je već bujno zelena. Tu smo se spustili do uvale Zma-

jevac, gdje je izvrsna voda, kao uostalom i svagdje u ovom kraju. Već je podne, pa iskorisćujemo priliku da se malo okrijepimo. Dalje se penjemo sve više prema Ljutoj Gredici. Prolazimo kroz žalosni dio, pharačene šume. Suha ogoljena stabla stoje kao aveti ili leže i trunu. Pravo groblje šume, koje djeluje još jezovitije od kamene pustoši, jer nas podsjeća kao gromoglasni memento, kako se kod nas upropasćuju narodno blago. Ali...

Pod samom Ljutom Gredom (1740 m) nailazimo na čitave poljane soldaneli, koje svojim neobičnim dražesnim cvjetnim glavicama najbolje dokazuju, da je ovdje još prije jedan ili dva dana ležao snijeg. Travnjak je još bez svakog zelenila, trava još nije krenula. Iza Ljute Grede, gdje sa ove strane zapravo pocima vlašićka visoravan, otvara nam se pogled preko ogromnih pašnjaka Duge Luke, Smiljevice, Drinodola i ostalih ispaša na Crni Vrh (1731 m), Čavo (1817 m), najviši vlašićki vrh Paljenik (1943 m) i markantnu Vlašku Gromilu (1919 m). Masiv Paljenika i Vlaške Gromile pun je bijelih sniježnih krpa, a ostalo sve jedno valovito travno more, bez jednog grma i drveta. Nепregledni idealni skijaški tereni, kakvih nema nadaleko ni izvan granica države.

Od Ljute Grede spuštamo se pokraj Kraljevog Guvna preko Smiljevice desno na vrelo Kraljica ispod Crnog Vrha, gdje se gradi, nova velika planinarska kuća. Kad ova kuća bude gotova, onda će oživjeti zimski Vlašić od skijaša. Vlašiću neće trebati reklama, manjkala je samo kuća. Ovo je sunčana strana, pa već ima paše, zato se srećemo s ogromnim stadima ovaca. Tu nas dočekuju veliki ovčarski psi, koji pokazuju nekako previše smisla za naše hlače i našu kožu, pa silom hoće da se s nama pobliže upoznaju. Kada ih čobani tjeraju, njihovi vjerni kudronje nas ipak nepovjerljivo gledaju, kao da znaju, da njihove gospodare do sada još nije ništa dobro zadesilo iz grada.

Travnjake oživljuju prekrasni veliki modri encijani i jedna vrlo lijepa ranunculacea sa krupnim žutim cvjetom, koji je bez držka priljubljen uz samo tlo. Javlja se već i planinčica. (*Trollius europaeus*), koju ovdje radi rasta zovu jablan. Za jedno mjesec dana kasnije mora da ovi travnici imaju jedinstven cvjetni pokrov, koji se zaista isplati vidjeti.

Kad smo stigli mimo pastirskih torova do Kraljice, zamaglio se Crni Vrh, Paljenik i Gromila. U roku od desetak časaka razvila se je oluja. Tu se je vidjelo, kako mnogi odlaze lakomisleno u planinu kao da idu na šetnju u zagrebački Zelengaj. Bilo ih je u sandalama, bez ogrtića, ali zato sa dobrim munjovodima — kišobranima. Kad smo prolazili sedlom između vrhova Čavo (1808 m) i Pavo (1817 m), zablistala su munje, udariše gromovi, kiša i tuča i zaista nije bilo ugodno

gledati onu karavanu kišobrana. Pokazalo se je, da se izletima putne blagajne često priključuju i izletnici bez ikakvog planinarskog iskustva, pa bi se — i ako to izgleda smiješno — mnoge moralo kôd upisa za izlet upozoriti, kako se treba opremiti i kakav ih napr. čeka. Onda bi otpali mnogi posve neopravdani prigovori, koji su se ovaj puta sa te strane čuli.

Sa kišom nas je ovila magla, da se nismo vidjeli na par koraka. Neki nedovoljno opremljeni i na napor neprivikli su klonuli, ali konacno ipak ugledasmo planinarsku kuću na D e v e č a n i m a (1785 m). Na vratima kuće pozdravile su nas dvije crveno-bijele markacije. To su bile prve i zadnje markacije, koje sam na Vlašiću vido.

U kući nas je čekalo vrlo ugodno iznenađenje. Simpatična gdja M. i naša draga Bodulka priredile su nam kao nekim čudom skoro iz ništa pedesetak vrelih čajeva, koji su nam u ovoj neopskrbljenoj kući onako prokislim došlo kao poslanje s neba. Put od Rijeke, gdje smo ostavili šumsku željeznicu, pa do kuće na Devečanima traje 6—8 sati, već prema tomu »kakvo je srce u junaka.« Markiran nije, jer se na onim beskrajnim travnicima to i ne može učiniti. Prilaz kući od Travnika je vrlo dobro markiran, a ima i dobar nemarkiran put preko Paklareva od Turbeta mimo Paklarskih Stijena, koji je isto preporučljiv, a traje svega $3\frac{1}{2}$ sata laganog hoda.

Kuća je mala, pa je nastala mala poteškoća sa spavanjem, ali sve je sa malo dobre volje prebrođeno. Neki su se spustili još isto veče u Turbe, ostali drugi dan po gustoj magli kojekako. Najveća grupa u Turbe, neki u Travnik, a jedna velika grupa krenula je već u četiri sata u jutro sa vodičem jučerašnjim putem natrag. Magla je bila vrlo gusta, da na dva koraka nisu jedan drugoga vidjeli. Nakon dva sata tapanja kroz maglu našli su se opet na ishodišnjoj točci pri kući na Devečanima. Drugi nalet ove naše magloronilačke sekcije rodio je pobedom zahvaljujući čobanima, koji su ih vodili od tora do tora i tako doveli do Ljute Grede. Povratak je trajao pet sati ne uračunav ona dva sata uzaludnog lutanja oko kuće na Devečanima.

Naš Griesbach se je pobrinuo da osigura autobus u Jajcu, a isto tako je javljeno i šumskom poduzeću u Banjaluku, neka šumska željezница čeka na one naše drugove, koji su se probijali kroz maglu preko Vlašića. Uprava spomenutog drvarskog poduzeća je zaista sve učinila i izašla u susret do krajnjih granica mogućnosti i to posve besplatno.

Iz Jajca je nastala jurnjava dolinom Vrbasa na vlak u Banjaluku. Mi koji smo prespavali u Turbetu zaputili smo se iz Jajca pravovremeno, ali smo se u tjesnacima Vrbasa »poljubili« sa jednim neopreznim automobilistom, čiji je oštećeni auto zakrčio put drugoj

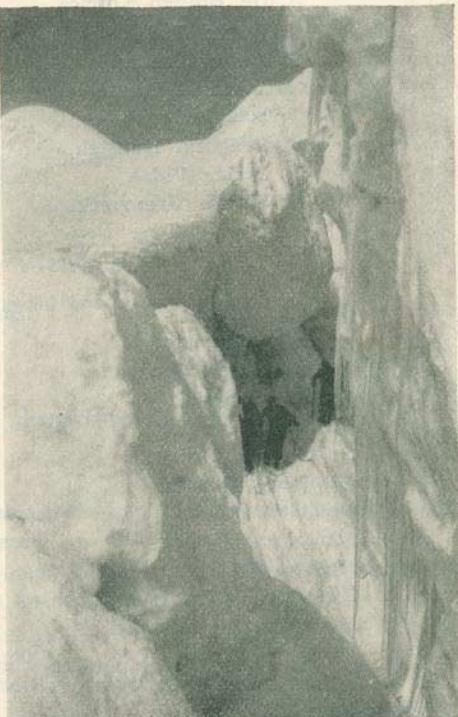
grupi, koja je ipak stigla na banjalučki kolodvor čitav jedan minut prije odlaska vlaka.

Teško nam je bilo u Banjaluka-predgrađu, kada smo vidjeli, da nema naših drugova sa šumske željeznice. Ali umirilo nas je saznanje, što smo znali, da je za njihov povratak sve uređeno i da među njima ima iskusnih planinara, pa da im se ne može ništa dogoditi osim zakašnjenja. Tako je i bilo.

Ovako je nas pedesetak Zagrebčana upoznalo Vlašić, njegove travnjake i njegove magle. Vratili smo se puni planinarskih utisaka i ako je kod nekih tjelesni umor momentano sve apsorbirao. Ali čim prvi umor prođe, ostati će kod svih sjećanje na lijepo. Iz planine ostaju lijepi utisci u čistim srcima. Ako netko pođe u planine da traži neke druge emocije, taj se onda prevari. Bilo mu je ostati u gradu i tamo ih tražiti. Među planinarima u planini to neće naći. Kako je čisto bistro planinsko nebo, tako su čisti i drugarski odnosaši među planinarima. Tko to ne shvaća, taj odlazi razočaran iz našega društva — jer nije planinar.

Vlašić je bio uspješni ispit kušnje snage i drugarstva. Svaki ga je od nas već prema tjelesnim i duševnim sposobnostima i — položio.

S puta na Mont Blanc

Zapisnik

izvanredne glavne skupštine »Hrvatskog planinarskog društva«,
održane dne 18. listopada 1939. u dvorani društva Merkur u Zagrebu,
Perkovčeva ulica br. 1.

Početak u 8 sati 30 časaka navečer.

Prisutni:

Izaslanici Matice:

1. Berislav Petrušić	11. Dr. Đuro Karminski
2. Rudolf Loidl	12. Ing. Vladimir Švob
3. Rudolf Štefan	13. Dr. Vladimir Benešić
4. Stanko Čagljević	14. Dr. Ivo Lorin
5. Dr. Ivo Horvat	15. Adolf Gomerčić
6. Marijan Dragman	16. Dragutin Malivuk
7. Vlado Smoljan	17. Dr. Ljudevit Barić
8. Dr. Ante Cividini	18. Ernest Krömpler
9. Ivan Rukavina	19. Dr. Josip Marošević
10. Valter Jankovski	20. Geza Šalamon

Zamjenici izaslanika Matice:

1. Dr. Branko Koščica	9. Emil Laszowsky
2. Antun Tuđa	10. Stjepan Žulić
3. Antun Tretinjak	11. Dragutin Lisac
4. Viktor Mlinarić	12. Tomislav Fumić
5. Tom Bedenko	13. Božo Ružić
6. Dragutin Kunštek	14. Ljudevit Griesbach
7. Jurica Vidak	15. Dr. Franjo Višnar
8. Slavko Brezovečki	16. Dr. Dragutin Tomac

Izaslanici podružnica:

»Gvozd«, Sisak	izaslanik Viktor Borovečki
»Papuk«, Virovitica	„ Ante Prpić
»Senjsko bilo«, Senj	„ Vjekoslav Antić
»Stožer«, Bugojno	„ ing. Mauricije Stapp
»Vinica«, Duga Resa	„ *Bosiljevac Mirko
»Sokolovac«, Požega	„ Josip Urban
»Visočica«, Gospić	„ Stjepan Grozaj
»Velebit«, Sušak	izaslanici Ivan Vlašić i Krsto Šojat
»Jankovac«, Osijek	izaslanik Mirko Habdija
»Mosor«, Split	„ Dr Ivan Rubić
»Bjelašnica«, Sarajevo	„ Dr Josip Fleger
»Ravna gora«, Varaždin	„ Krešimir Filić i
„Željezna gora«, Čakovec	zamjenik izaslanika Lavoslav Polak
»Psunj«, Pakrac	izaslanik Dr Stjepan Wolf
»Risnjak«, Delnice	„ Mr Josip Svoboda
»Dubovac«, Karlovac	„ Dr Vilim Tausani
	„ Vatroslav Mužina

»Zrinj«, Petrinja	„	Matija Filjak
»Plješivica«, Jastrebarsko	„	Dr Rade Radoslav
»Bitovnja«, Kreševo	„	Dr August Tvrtković
»Japetić«, Samobor	„	Dr Milutin Jurčić ml. i zamjenici izaslanika Josip Flašar i Nikola Sirovica
»Bilo«, Koprivnica	izaslanik	Stanko Šafar
»Klek«, Ogluin	„	Dr Josip Vodehnal

Članovi središnje uprave

podpredsjednik I.	Dr Fran Šuklje
II.	Dr Fran Kušan
tajnik	Josip Plaček
zamjenik tajnika	Josip Levak
blagajnik	Antun Glad
ekonom	Vladimir Weiller
zamjenici ekonoma	Josip Grubanović i Miro Čubelić
knjižničar	Ciro Bronić
odbornici	Boris Vrtar Alfonz Heinz Zlatko Juretić ing. Ivica Glogolja Dr Natko Katičić Dr Branko Haramustek ing. Zvonko Crnokrak

Od nadzornog odbora:

pročelnik	Đuro Pany
odbornik	Mladen Maričić

i izaslanik redarstva.

Dnevni red skupštine:

1. Pozdrav predsjednika.
 2. Izbor 2 ovjerovitelja zapisnika i 2 skrutatora te izbor verifikacionog odbora za ovjerovljenje mandata izaslanika.
 3. Ostavka Središnje uprave i izbor predsjednika, I. podpredsjednika i 22 člana Središnje uprave te nadzornog odbora od tri člana i 2 njihova zamjenika.
 4. Određenje doprinosa članova utemeljitelja.
 5. Prijedlozi Središnje uprave, Matice i podružnica.
 6. Eventualija.
- Predsjeda podpredsjednik Dr Fran Šuklje.
Zapisničar: zamjenik tajnika Josip Levak.

1. Pozdrav predsjednika.

Podpredsjednik Dr Šuklje otvara skupštinu i pozdravlja prisutne izaslanike, spominje, da je o radu društva govorio na skupštini Matice te da ne će ponovno o tome dulje govoriti. Istačje, da je to prva skupština društva s izaslanicima, izabranim po novim pravilima, i prva skupština društva u banovni Hrvatskoj. Napose pozdravlja izaslanike dalmatinskih podružnica. Predlaže, da se pošalju slijedeći pozdravni brzojavi:

»Gospodin Dr Vladko Maček, ministar, Beograd.

»Delegati Matice i podružnica Hrvatskog planinarskog društva, sakupljeni u Zagrebu, srdačno Vas pozdravljaju kao tvorca banovine Hrvatske i odlučnog borca za prava Hrvatskog naroda, Dr Fran Šuklje.«

»Gospodin Ban banovine Hrvatske Dr Ivo Šubašić, Zagreb.

»Hrvatsko planinarsko društvo, zastupano po delegatima podružnica i Matice u Zagrebu, na svojoj glavnoj skupštini šalje Vam svoje srdačne planinarske pozdrave kao prvom Banu banovine Hrvatske, Dr Fran Šuklje.«

Nadalje Dr Šuklje pozdravlja izaslanike u ime odsutnog predsjednika Dra Josipa Torbara, koji je službenim poslovima spriječen prisustvovati skupštini i koji je izrazio želju, da skupština prođe u potpunom redu, pa predlaže u ime zahvale, da mu se pošalje ovaj brzjav:

»Gospodin Dr Josip Torbar, ministar, Beograd.

»Sveukupno članstvo Hrvatskog planinarskog društva sakupljeno na glavnoj skupštini u Zagrebu srdačno Vas pozdravlja preko svojih delegata kao borca za napredak hrvatskog planinarstva, Dr. Fran Šuklje.«

Svi prisutni primaju prijedlog, da se pošalju ovi pozdravi i popraćuju to odobravanjem.

Dr Fran Šuklje nastavlja svoj pozdravni govor i govori o osnivanju Saveza hrvatskih planinarskih društava, koji je osnovan i čija su pravila na potvrди kod oblasti — bez čekanja kongresa sadanjeg Saveza planinarskih društava Kraljevine Jugoslavije, što skupština odobrava.

U dalnjem svojem govoru zahvaljuje Dr Šuklje novinarima na pažnji, koju su dosada posvećivali društvu i moli ih, da tako i ubuduće budne.

2. Izbor 2 ovjerovitelja zapisnika, 2 skrutatora te izbor verifikacionog odbora i ovjerovljenje mandata izaslanika.

Dr Šuklje predlaže, da se izaberu:

za ovjerovitelja zapisnika Dr Ante Cividini i Dragutin Malivuk,
za skrutatore Stanko Čagljević i Rudolf Štefan,

u verifikacioni odbor Dr Vladimir Benešić, Ivan Rukavina i Mirko Habdija.
Skupština prima taj prijedlog jednoglasno.

Nakon toga prekida predsjedatelj skupština i poziva verifikacioni odbor, da pregleda predane punomoći i podnese izvještaj skupštini.

Nakon stanke od 10 časaka otvara Dr Šuklje ponovno skupštinu i u ime verifikacionog odbora čita Ivan Rukavina slijedeći izvještaj:

Verifikacioni odbor konstatira slijedeće i podnosi glavnoj skupštini na prihvrat:

Prisutno 43 delegata, koji predstavljaju 6360 članova; punomoći delegata su u potpunom redu te se kao takve pravovaljano osnažuju.

Glavna skupština prima prijedlog verifikacionog odbora s time, da su umjesto odsutnih izaslanika Matice Dra Zdravka Lorkovića i Vjekoslava Čubelića verificirani mandati zamjenika Toma Bedenka i Antuna Tretinjaka.

Naknadno se verificiraju mandati izaslanika podružnice »Japetić« Dra Jurčića i podružnice »Klek« Dra Vodehnala, koji su došli nakon početka rada skupštine.

3. Ostavka Središnje uprave i izbor predsjednika, I. podpredsjednika i 22 člana Središnje uprave te nadzornog odbora od 3 člana i 2 njihova zamjenika.

Dr Fran Šuklje podnosi ostavku Središnje uprave i moli skupštinu da izabere dobnog predsjednika, koji će dalje voditi skupštinu.

Skupština prihvata ostavku i bira za dobnog predsjednika Dra Frana Šuklje.

Dr Šuklje pita skupštinu, da li ima kakav prijedlog glede nove uprave,

Plaček izjavljuje, da na zadnjoj sjednici nije u ime prijašnjeg odbora bila sastavljena nikakova lista. Predlaže, da se izaberu:

u Središnju upravu:

predsjednik Dr Josip Torbar,

I. podpredsjednik Dr Josip Fleger

odbornici: Mirko Habdija (Osijek), Dr Ivo Rubić (Split), Dr August Tvrtković (Krešev), Matija Filjak (Petrinja), Dr Fran Šuklje, ing. Ivica Glogolja, Milan Radej, Josip Grubanović, Dr Branko Haramustek, Josip Plaček, Antun Glad, ing. Zvonimir Crnokrak, Vladimir Veiler, Miroslav Čubelić, Dr ing. Milan Anić, Pavao Blažeković, Zlatko Juretić, Mirko Troppan, Tomislav Fumić, Dragutin Malivuk. Dr Fran Šuklje i Emil Laszowsky (svi iz Zagreba),

u nadzorni odbor: Đuro Pany, Julije Stropački i Dragutin Kunštek te zamjenici Tom Bedenko i Ivica Rukavina.

Stanko Čaglijević upozorava, da stari odbor nije na ovoj skupštini podnio izvještaj i da starom odboru nije dana razrješnica, nego je samo uvažena ostavka, te predlaže, da se stari odbor u cijelosti ponovno bira uz nadopunu s vanjskim članovima prema novim pravilima.

Plaček iznosi, da u sadanjem odboru nije bilo suglasnosti radi ekonomata Tomislavova doma, da se na planinarstvu nije ništa radilo te ostaje kod svoje liste.

Dr Kušan izjavljuje, da nije sporazuman, da se njega kandidira na toj listi, te ne prima kandidature.

Heinz odgovara na govor Plačeka zbog nesuglasica u odboru, jer da do tih nesuglasica nije došlo radi ekonomata Tomislavova doma, već da je razlog tih nesuglasica nemoguć sistem, po kojem se u odboru radi. Predlaže, da se izabere druga lista, koju čita kako slijedi:

Predsjednik: Dr Josip Torbar,

I. podpredsjednik: Dr Josip Fleger (Sarajevo),

Odbornici: Dr ing. Milan Anić, Dr Vladimir Benešić, Ciro Bronić, ing. Zvonko Crnokrak, ing. Ivica Glogolja, Dr Branko Haramustek, Alfons Heinz, Valter Jankovski, Zlatko Juretić, Janko Korotaj, Dr Fran Kušan, Josip Levak, Đuro Pany, Franjo Perše, Božo Ružić, Dr Fran Šuklje, ing. Vladimir Švob, Marko Vranešić (svi iz Zagreba) te Dr Silvestar Giunio (Split), ing. Lavoslav Lovrić (Fužine), ing. Zlatko Satler (Karlovac) i Mr Josip Svoboda (Pakrac).

Nadzorni odbor — redoviti članovi: Stanko Čaglijević, Dr Natko Katičić i Mladen Maričić, a kao zamjenici Antun Löbl i Ivica Rukavina.

Heinz pita, radi kojih razloga nisu baš neki odbornici stavljeni na listu, predloženu po Plačeku, a ujedno predlaže, da se izabere kandidacioni odbor.

Dr Rubić ističe, da izaslanici podružnica nisu upućeni i ne znaju, za koju bi listu glasovali, pa i sa svoje strane predlaže, da se sastane kandidacioni odbor.

Plaček se protivi, jer da će u eventualno kompromisno sastavljenom odboru opet biti nesuglasica. Predlaže, da se odmah bira odbor.

Stavlja se upit, koliko koji izaslanik imade glasova.

Rukavina čita imena izaslanika poimence i ujedno broj glasova. Utvrđuje se, da svaki izaslanik Matice imade 19 glasova.

Dr Rubić ponovno predlaže, da se izabere kandidacioni odbor. Prelazi se na glasovanje, a glasuje se »za kandidacioni odbor« ili »protiv«. Skrutatori nakon javnog glasovanja objavljuju, da je »za kandidacioni odbor« glasovalo 165 glasova, a »protiv« 498.

Dr Rubić pita za razlog, zašto su predložene dvije liste, jer da on mora članovima podružnice, koju zastupa, opravdati s kojih je razloga glasovao za ovu ili onu listu.

Dr Fleger protivi se takovom obrazloženju.

Dr Horvat ističe, da se zahvalio kandidat na listi Plačeka Dr Fran Kušan, koji je vodio tešku zadaću kao urednik Hrvatskog Planinara i osnivač planinskog botaničkog vrta. Drži, da ima pravo staviti upit, s kojih razloga Dr Kušan ne prima kandidaturu na toj listi.

Dr Barać nadovezuje na razlaganje Dra Horvata i kaže, da nije mogao saznati nikakove razloge, radi kojih je došlo do podvojenosti i do dvije kandidacione liste.

Dr Šuklje pita Dra Kušana, da li želi obrazložiti svoje ustezanje od kandidature na Plačekovoj listi.

Dr Kušan uskraćuje obrazloženje.

Zlatko Juretić izjavljuje, da ne pristaje na kandidiranje na listi, koju je predložio Plaček.

Valter Jankovski i Stanko Čagljević izjavljuju, da ne pristaju na kandidiranje na listi, koju je predložio Heinz.

Plaček mijenja predloženu listu i stavlja na mjesto Dra Kušana za odbornika Gezu Šalamona, a na mjesto Zlatka Juretića za odbornika Ernesta Krömplera.

Heinz mijenja predloženu listu i stavlja na mjesto Valtera Jankovskog za odbornika Ernesta Krömplera, a na mjesto Stanka Čagljevića kao člana nadzornog odbora Gezu Šalamona.

Marijan Dragman javlja se za riječ i izjavljuje, da kao predstavnik mlađih članova i članova sekcijskih mura upozoriti na činjenicu, da se pojedini kandidati odriču kandidature.

Prelazi se na glasovanje, a glasuje se javno prozivanjem imena izaslanika. Glasuje se: »Za listu Plaček« ili »Za listu Heinz«.

Nakon glasovanja objavljuju skrutatori, da je rezultat glasovanja:

za listu koju je predložio Plaček, palo je 395 glasova,

za listu, koju je predložio Heinz, nije pao ni jedan glas,

dok se je sustegnulo od glasovanja 258 glasova.

Dr Šuklje konstatira, da je izabran slijedeći odbor:

Predsjednik: Dr Josip Torbar,

I. podpredsjednik: Dr Josip Fleger (Sarajevo),

odbornici:

Mirko Habdija (Osijek)

Dr Ivo Rubić (Split)

Dr August Tvrtković (Kreševo)

Matija Filjak (Petrinja)

Dr Fran Šuklje

ing. Ivica Glogolja

Milan Radej

Josip Grubanović

Dr Branko Haramustek

Josip Plaček

Antun Glad
ing. Zvonimir Crnokrak
Vladimir Veiler
Miroslav Čubelić
Dr ing. Milan Anić
Pavao Blažeković
Ernest Krömplter
Mirko Troppan
Tomislav Fumić
Dragutin Malivuk
Geza Šalamon
Emil Laszowski (svi iz Zagreba).

Nadzorni odbor:

Julije Stropački
Đuro Pany
Dragutin Kunštek

zamjenici:

Tom Bedenko
Ivica Rukavina.

Dr Ivo Rubić izjavljuje, da odklanja izbor.

Plaček predlaže, da se umjesto Dra Rubića izabere Viktor Borovečki iz Siska, što skupština prima.

Dr. Fran Šuklje poziva novo izabranog podpredsjednika Dra Josipa Flegera, da dalje predsjeda skupštini.

Dr. Fleger zauzimlje predsjedničko mjesto i zahvaljuje se na povjerenju te se nada, da će rad biti uspješan.

4. Određenje doprinosa članova utemeljitelja.

Plaček čita slijedeći prijedlog:

Središnja uprava predlaže, da se doprinos članova utemeljitelja ustanovi s dina 1.000.— plativo jednom za svagda ili u 10 jednakih obroka u roku od jedne godine počevši od dana prijave.

Na palo pitanje, komu pripada doprinos utemeljitelja, razlaže Dr. Fleger, da taj doprinos pripada Središnjoj upravi.

5. Prijedlozi Središnje uprave, Matice i podružnica.

Plaček čita slijedeći prijedlog Središnje uprave:

Središnja uprava Hrvatskog planinarskog društva predlaže, da izvanredna glavna skupština izabere pet izaslanika i pet zamjenika izaslanika, koji će Hrvatsko planinarsko društvo zastupati na kongresu Saveza Hrvatskih planinarskih društava nakon potvrde pravila Saveza po nadzornoj oblasti.

Nakon pročitanog prijedloga predlaže Plaček, da se izbor izaslanika i zamjenika prepusti Središnjoj upravi.

Heinz upozoruje, da prema pravilima Saveza izaslanici moraju biti birani po skupštini društva, jer u protivnom slučaju ne mogu zastupati društvo i takovim izaslanicima moglo bi se osporiti mandate.

Dr Jurčić predlaže, da se izaberu izaslanici, jer da se je radi toga skupština i sastala. Predlaže, da se izaberu predsjednik, podpredsjednik, tajnik, blagajnik i tako redom.

Plaček predlaže slijedeću listu:

izaslanici:

Dr Fran Šuklje
Mirko Troppan
Dragutin Malivuk
Stjepan Žulić
Josip Plaček

zamjenici:

Miro Čubelić
Milan Radej
Tomislav Fumić
Josip Grubanović
Viktor Borovečki.

Prijedlog skupština prima jednoglasno.

Dr Fleger konstatira, da drugih prijedloga nema.

6. Eventualija.

Za riječ se javlja izaslanik podružnice u Bugojnu ing. Maurice Stapp, koji izlaže, kako podružnica za gradnju kuće na Koprivnici nije od Središnje uprave primila ništa osim 1/3 članarine, koja je otpisana, a kuća će stajati oko 250.000— dinara jer je dosada utrošeno oko dinara 150.000—, a trebat će još oko dinara 100.000—. Upozorava, kako nije pravedno, da doprinosi utemeljitelja pripadaju Središnjoj upravi a ne podružnici.

Dr Fleger odgovara, kako Središnja uprava i Matica sada nisu u mogućnosti da novčano podupiru gradnje, koje poduzimaju podružnice, već da same podružnice moraju pribaviti potrebna sredstva i kao primjer spominje podružnicu u Sarajevu, koja je izgradila kuću na Čvrsnici, a da nije primila nikakovu pripomoći ni od Središnje uprave ni od Matice. Kada bude dug za Tomislavov dom otplaćen, moći će se podružnicama davati potpore za gradnju kuće.

Dr Vodehnal pita za razjašnjenje glede plaćanja članarine, jer da kod pojedinih podružnica članovi ne mogu plaćati članarinu unaprijed za čitavu godinu, nego plaćaju mjesечно i da li takovi članovi imadu pravo glasa na skupštinama.

Dr Fleger obrazlaže, kako se u tom slučaju postupa baš kod podružnice »Bjelašnica«, koja takovim članovima priznaje članska prava, u koliko nisu u zaostatku s mjesечnim obrocima.

Dr Fleger zahvaljuje se izaslaniku redarstva na strpljivosti.

Izaslanik podružnice »Dubovac« Vatroslav Mužina izjavljuje, da se je kod izbora sustegnuo od glasanja, ali da se to ne smije uzeti kao nepovjerenje novom odboru.

Dr Fleger govori o novim pravilima i o radu samoga društva i podružnica u pogledu planinarstva i da će na idućoj skupštini podružnice biti zastupane po izaslanicima iz svoje sredine, koji će baš na skupštinama radom u podsekcijama doći u bliži kontakt. Pozivlje podružnice na suradnju i sazivlje sjednicu Središnje uprave za srijedu 25. listopada 1939. u 8 sati na večer te zaključuje skupštinu u 10 sati 20 časaka na večer.

Svi prisutni pjevaju »LIJEPU NAŠU« i nakon toga se razilaze.